

EVLİ KADININ YERLEŞİM YERİ

*Doç. Dr. Ayşe HAVUTÇU**

I. GİRİŞ

743 Sayılı Türk Medeni Kanununu yürürlükten kaldıran 4721 sayılı yeni Türk Medeni Kanunu, 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, uzun süren yeni bir Medeni Kanun hazırlama çalışmalarının ürünüdür. Esas olarak, İsviçre Medeni Kanunu ve bu kanunda, özellikle 1984 tarihinde çıkarılan ve 1988 tarihinde yürürlüğe giren Federal Yasa ile Aile Hukuku alanında yapılan değişikliklerle kanunun aldığı son durum göz önünde bulundurularak hazırlanan yeni Türk Medeni Kanununda, önceki Medeni Kanuna kıyasla, içeriğe ilişkin önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerden biri de, evli kadının yerleşim yeri ile ilgilidir.

Aşağıda, önce yerleşim yeri kavramı ve türleri, önceki Medeni Kanun hükümleri çerçevesinde evli kadının yerleşim yeri üzeride kısaca durulacaktır. Daha sonra, yeni Medeni Kanuna göre evli kadının -eşlerin- yerleşim yeri ele alınacaktır. Ardından, yeni Medeni Kanuna göre eşlerin birbirinden bağımsız olarak yerleşim yeri kurma özgürlükleri ile, evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri arasındaki ilişki değerlendirilecektir. Son olarak, aile konusunun eşlerin yerleşim yeri bakımından taşıdığı anlam irdelenecektir.

II. YERLEŞİM YERİ (İKAMETGAH) KAVRAMI VE TÜRLERİ

A. KAVRAM

Yerleşim yeri, kişinin bir yere bağlılığını ifade eden bir kavramdır. Öğretide, yerleşim yerini düzenleyen yasa hükümleri (MK. m.19-22) dikkate alınarak, yerleşim yeri, "kişinin iş ve aile ilişkilerinin odak noktası olarak

* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

seçtiği ve bu amaçla sürekli kalmak niyetiyle yerleştiği, ya da yasa gereği öyle olduğu kabul edilen yer” olarak tanımlanmaktadır¹.

Yerleşim yeri, gerek Özel Hukuk, gerek Kamu Hukuku açısından çeşitli yönlerden önem taşımaktadır. Bu nedenle, Medeni Kanunda yerleşim yerine ilişkin düzenlemelerde, herkesin bir yerleşim yerinin bulunması (yerleşim yerinin gerekliliği ilkesi) ve herkesin ancak tek bir yerleşim yerinin olabileceği (yerleşim yerinin tekliği ilkesi) esastan hareket edilmiştir.

B. TÜRLERİ

1. İsteğe Bağlı Yerleşim Yeri

Medeni Kanuna göre, kişilerin yerleşim yerlerini kendi iradeleriyle belirlemeleri esastır. Medeni Kanunun 19’uncu maddesinde, “sürekli kalma niyetiyle oturlan yerin” yerleşim yeri olduğu kabul edilmiştir. Bu madde ile, yerleşim yerinin belirlenmesinde, kişinin niyeti ölçüt alındığı, yerleşme niyetiyle sürekli oturlan yerin, yerleşim yeri niteliğini kazanacağı kabul edildiği için, bu tarzda belirlenen yerleşim yerine, “iradi yerleşim yeri” veya “isteğe bağlı yerleşim yeri” denilmektedir². Medeni Kanunumuzda ana kural, yerleşim yerinin bu türde olmasıdır. Yani, kişiler, yerleşim yerlerini, kendi iradeleriyle seçerler. Kişi, yerleşim yerini seçmekte özgürdür, dilediği yerde yerleşim yerini kurabilir³. Kişinin yerleşim yerini özgürce belirleyebilmesi, aynı zamanda, Anayasa’nın bir gereğidir⁴.

İsteğe bağlı yerleşim yerini düzenleyen Medeni Kanunun 19’uncu maddesinden, bu türdeki yerleşim yerinin iki unsuru olduğu görülmektedir.

¹ Zevkililer/Acabey/Gökyayla, Medeni Hukuk, 6.bası Ankara 1999, s. 394; Akipek/Akıntürk, Türk Medeni Hukuku, Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, 1.Cilt, yenilenmiş dördüncü bası, Ankara 2002, s. 457; Oğuzman/Seliçi/Oktay, Kişiler Hukuku, Gerçek ve Tüzel Kişiler, Yeniden gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 7.baskı, İstanbul 2002, s. 98.

² Zevkililer/Acabey/Gökyayla, s. 395; Akipek/Akıntürk, s. 460; Oğuzman/Seliçi/Oktay, s. 99.

³ Zevkililer/Acabey/Gökyayla, s. 395.

⁴ Anayasanın 23’üncü maddesi, herkesin yerleşme özgürlüğüne sahip olduğunu, bu özgürlüğün suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak amaçlarıyla ancak kanunla sınırlanabileceğini belirtmektedir.

Bunlardan birincisi, “yerleşme niyeti” (sübjektif unsur), ikincisi ise, “sürekli oturma” (objektif unsur) unsurudur.

Yerleşme niyeti, bir kimsenin oturduğu yeri, yaşamının merkezi haline getirmesinden, yani, kişisel ilişkilerinin, aile yaşamının, iş ilişkilerinin merkezi kılmasından anlaşılır⁵. Yerleşme niyeti, bir kimsenin dışa yansıyan davranışlarından çıkarılır. Bu davranışlar, kişinin yaşamında önemli olan ilişkilerini belli yerde toplamasına ilişkindir⁶. Yerleşme niyetinin belirlenmesinde, bir kimsenin özellikle aile ilişkilerinin merkezi haline getirdiği yer, diğer ilişkilerini topladığı yere nazaran daha üstün tutulmaktadır⁷.

Bir yerin, kişinin yerleşim yeri sayılabilmesi için, orada yerleşme niyetinin bulunması yeterli değildir. Bu niyetle, kişinin orada oturuyor olması, oturma geçici değil, az çok süreklilik taşıması da gerekir⁸. Yerleşim yerinin maddi ve fiili unsuru, bir yerde eylemli olarak oturmaktır. Yerleşme niyeti olmaksızın bir yerde eylemli olarak oturulması, o yerin yerleşim yeri sayılmasına engeldir. Bu durumda, yaşanılan veya oturulan yer sadece “konut”tur⁹, hukuki anlamda, yerleşim yeri sayılmaz.

2. İsteğe Bağlı Olmayan Yerleşim Yeri

Esas olarak, herkes, kendi isteği ile yerleşim yerini kurabilir. Fakat bazı hallerde, kişinin yerleşim yeri belli olmayabilir veya yeni bir yerleşim yeri kurmadan eski yerleşim yerini terk etmiş olabilir. Bu durumda, kişinin yerleşim yeri sayılacak yer, yasa tarafından belirlenmiştir.. Bazı hallerde de, bir kimsenin yerleşim yeri, yasa ile, başkalarına bağımlı olarak tayin edilmiştir. Belirtilen bütün bu durumların ortak özelliği, bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle belli bir yerde oturup oturmadığına bakılmaksızın, yasa ile belli bir yerin yerleşim yeri sayılmasıdır. Ancak, özellikle, yerleşim yerinin, başkalarına bağımlı olarak yasa ile belirlendiği hallerde, kişinin isteğe bağlı yerleşim yeri seçmesi mümkün değil iken, diğer hallerde, kişinin başkalarından bağımsız olarak, kendi isteği ile bir yerleşim yeri seçmesi her zaman mümkündür. Bu nedenle, isteğe bağlı olmayan yerleşim yeri, “itibari

⁵ Oğuzman/Seliçi/Oktay, s. 100; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s.396.

⁶ Oğuzman/Seliçi/Oktay, s. 100; Frank, Richard, Grundprobleme des neuen Ehe-und Erbrechts der Schweiz, Basel und Frankfurt am Main, 1987, s.66, Nr 26.

⁷ Oğuzman/Seliçi/Oktay, s. 100; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 396.

⁸ Zevkliler/Acabey/Gökyayla, s. 397.

⁹ Akipek/ Akıntürk, s. 462.

(saymaca) yerleşim yeri” ve “yasal yerleşim yeri” olmak üzere iki alt türe ayrılabilir¹⁰:

Bir kimsenin, kendi isteği ile yerleşim yerini belirleyebilecek iken, bunu yapmamış olması durumunda yasa gereği -bir başkasından bağımsız olarak- onun yerleşim yeri sayılan yer, **itibari (saymaca) yerleşim yeri** olarak nitelendirilir¹¹. Yeni Medeni Kanununun 20’nci maddesinde bu tür yerleşim yeri düzenlenmiştir¹². **Yasal Yerleşim Yeri** ise, yasa hükmü ile bir kimsenin yerleşim yerinin, başkalarına bağımlı olarak belirlenmesi halinde söz konusu olur¹³. Bu tür yerleşim yerine, “bağımlı yerleşim yeri” de denilmektedir. Yeni Medeni Kanununun 21’inci maddesinde de, yasal yerleşim yeri düzenlenmektedir.

III. ÖNCEKİ MEDENİ KANUNA GÖRE EVLİ KADININ YERLEŞİM YERİ

A. KURAL

Önceki Medeni Kanununun 21’inci maddesinde, kocanın ikametgahının, karının da ikametgahı sayılacağı, kocanın ikametgahı belli değilse veya kadının, kocasından ayrı yaşama hakkı varsa, kendisine ayrı bir ikametgah kurabileceği düzenlenmişti.

Bu düzenleme ile, kural olarak evli kadının bağımsız bir yerleşim yerine sahip olamayacağı, yerleşim yerinin kocaya bağımlı olduğu kabul edilmişti. Öğretide, önceki Medeni Kanundaki bu düzenlemenin amacının, “evli kadının bağımsızlığının sınırlandırılması olmadığı, evliliğin gerektirdiği birliğin sağlanabilmesi için eşlerin bir arada, yardım ve dayanışma içinde yaşamaları

¹⁰ Bkz. ve karşı. Oğuzman/Seliçi/Oktay, S. 103; Zevkiler/Acabey/Gökyayla, s. 400.

¹¹ Oğuzman/Seliçi/Oktay, s. 102. Akipek/Akıntürk (bkz.: s. 464), bu tür yerleşim yerini ifade için “sanal yerleşim yeri” terimini de kullanmaktadır. Kanımızca, kelime anlamı olarak reel, maddi varlığa sahip olan karşıtı olarak kullanılan sanal kelimesi, burada itibari yerleşim yerini ifade için uygun bir terim değildir.

¹² Medeni Kanununun 20’nci maddesinin birinci fıkrasında yeni bir yerleşim yeri kurmadan yerleşim yerini terk eden kişinin eski yerleşim yerinin, -yenisi seçilinceye kadar- onun yerleşim yerinin sayılacağı; ikinci fıkrasında ise, yerleşim yeri belli olmayan ya da yabancı ülkedeki yerleşim yerini bıraktığı halde Türkiye’de henüz bir yerleşim yeri edinmemiş olan kimsenin halen oturduğu yerin onun yerleşim yeri sayılacağı belirtilmektedir.

¹³ Oğuzman/Seliçi/Oktay, s. 103.

gerektiğinden, eşlerin aynı yerleşim yerini paylaşmalarının belli ölçüde zorunlu olduğu düşüncesi ile böyle bir hükme yer verildiği” belirtilmiştir¹⁴.

B. EVLİ KADININ BAĞIMSIZ YERLEŞİM YERİ KURABİLECEĞİ AYRIK HALLER

Önceki Medeni Kanunda, evli kadının ayrıık iki halde kocadan bağımsız olarak isteğe bağı yerleşim yerine sahip olabileceği kabul edilmişti. Bunlardan ilki, kocanın yerleşim yerinin belli olmamasıydı. Yerleşim yeri belli olmayan bir kimsenin, halen oturduğu yer, onun yerleşim yeri sayıldığından (EMK.m.20/f.2, YMK.m.20/f.2), kocanın yerleşim yeri belli değilse, halen oturduğu yer, kocanın yerleşim yeri kabul edilecektir. Fakat bu ihtimalde, önceki Medeni Kanunda, artık kadının yerleşim yerinin, kocaya bağı olarak belirlenmesi ilkesinden vazgeçilmiş, kadının bağımsız bir yerleşim yeri seçebileceği kabul edilmişti. Evli kadın, sahip olduğu bu yetkiyi kullanmadığında, kocanın halen oturduğu yer, kadının da yerleşim yeri sayılmaktaydı.

İkinci ayrıık durum, kadının ayrı yaşamaya hakkı olmasıydı. Evli kadının, kocasından ayrı yaşamaya hakkı varsa, kendisine bağımsız bir yerleşim yeri seçebilmekteydi. Önceki Medeni Kanuna göre, MK.m.138’e göre yargıcın ayrılık kararı vermesi; yargıcın, evlilik birliğinin korunması amacıyla MK.m.161/f.2 uyarınca ortak yaşama ara vermesi; ortak yaşam yüzünden kadının sağlığının, saygınlığının, ekonomik ve kişisel gelişiminin önemli ölçüde tehlikeye girmesi (EMK.m.162/f.1); boşanma veya ayrılık davasının açılması hallerinde, evli kadının ayrı yaşama hakkının olduğu kabul edilmekteydi¹⁵. İşte, bu sayılan hallerde, önceki Medeni Kanunda, kadının yerleşim yerinin kocayı izlemesi söz konusu olmamaktadır.

Evli kadın, ayrı bir yerleşim yeri kurma yetkisi olan haller dışında, kocanın seçtiği yerleşim yerinde oturmadığında, yerleşmek niyetiyle de olsa,

¹⁴ **Zevkliler/Acabey/Gökyayla**, s. 400. Evli kadının yerleşim yeri kural olarak kocaya bağımlı olarak belirlendiğinden, öğretide, kadının kısıtlanıp kendisine koca dışında bir başkasının vasi olarak atanmasında da, kocanın yerleşim yerinin, kadının yerleşim yeri sayılacağı kabul ediliyordu. Evliliğin geçersizliğinde, yargıç kararıyla evlilik ortadan kaldırılıncaya kadar, aynı kural geçerli görüldüğü gibi; kocanın kısıtlanıp vesayet altına alındığı hallerde de, kocanın yerleşim yeri olan vesayet makamının bulunduğu yer, kadının da yerleşim yeri sayılıyordu.. Bkz.: **Zevkliler/Acabey/Gökyayla**, s. 401.

¹⁵ **Zevkliler/Acabey/Gökyayla**, s. 401.

fiilen oturduğu yer, onun yerleşim yeri sayılmamaktaydı. Çünkü, kocanın yerleşim yerine bağlılık, kadının eylemli olarak koca ile birlikte oturmasına, orada yerleşme niyetinin bulunmasına bağlı tutulmamıştı¹⁶. Bu durumda, önceki Medeni Kanun açısından, kadının yerleşim yeri değişmemekte, kocanın yerleşim yerinin, kadının yerleşim yeri sayılacağı kuralı geçerliliğini sürdürmekteydi¹⁷.

IV. YENİ MEDENİ KANUNA GÖRE EVLİ KİŞİLERİN YERLEŞİM YERİ

A. EVLİ KADININ YERLEŞİM YERİ BAKIMINDAN ERKEĞE BAĞIMLI OLMAMASI

Yeni Medeni Kanunun yasal yerleşim yerini düzenleyen 21'inci maddesinde, yalnızca velayet ve vesayet altındaki kişiler için bağımlı yerleşim yeri düzenlenmiş, evli kadına, yasal yerleşim yerine tabi kişiler arasında yer verilmemiştir. Yasa koyucu, Medeni Kanunda esasa ilişkin önemli ve köklü değişiklikler yaparken, özellikle, kadın-erkek eşitliğini zedeleyen hükümleri, eşitlik ilkesi doğrultusunda yeniden düzenlemiştir¹⁸. Evli kadının yerleşim yeri bakımından kocaya tabi olması da, kadın-erkek eşitliğine ters düştüğünden, bu alanda da kadın-erkek eşitliğinin sağlanması amacıyla, yeni Medeni Kanunda, evli kadın, yasal yerleşim yerine tabi olan kişiler arasından çıkarılmıştır. Türk Yasa koyucusu, esasa ilişkin değişikliklerde, özellikle İsviçre Hukukundaki değişiklikler ve gelişmeleri izlediğinden, yerleşim yeri konusundaki değişiklikte de, İsviçre Hukukundaki gelişme etkili olmuştur: İsviçre Hukukunda da, 1 Ocak 1988 tarihinde yürürlüğe giren Yasa ile, İsviçre Medeni Kanununun yasal yerleşim yerini düzenleyen 25'inci maddesinde, evli kadının yerleşim yeri bakımından kocaya tabi olması kuralı terk edilmiştir. İsviçre'de, anılan değişikliğin gerekçesi, hem kadın-erkek eşitliğinin sağlanması, hem de, yerleşim yerini belirleme özgürlüğünün Anayasal bir hak olması ve kadının

¹⁶ *Zevkiler/Acabey/Gökyayla*, s. 401; *Öztañ*, Bilge, Şahsın Hukuku, Hakiki Şahıslar, 6.bası Ankara 1994, s. 188.

¹⁷ *Zevkiler/Acabey/Gökyayla*, s. 401.

¹⁸ Bkz. Yeni Medeni Kanunun genel gerekçesi, *Öztañ*, Bilge, Türk Medeni Kanunu, Genel Gerekçe- Madde Gerekçeleri, 2.bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2002.

evli olduğu gerekçesi ile bu özgürlükten yoksun bırakılmasının doğru bulunmamasıdır¹⁹.

Yeni Medeni Kanun bakımından, evli kadın, yasal yerleşim yerine tabi değildir. Medeni Kanuna göre esas olan, yerleşim yerinin isteğe bağlı türde olması olduğundan ve evli kadın da yasal yerleşim yerine tabi olan kişiler arasında bulunmadığından, artık, evli kadın da, kocadan bağımsız olarak, isteğe bağlı yerleşim yeri edinme özgürlüğüne sahiptir. Evli kadının eşinden bağımsız bir yerleşim yeri edinebilmesi için, ayrı yaşama koşullarının oluşmasına veya eşinin yerleşim yerinin belli olmamasına gerek bulunmamaktadır²⁰. Medeni Kanundaki bu değişiklik sonucunda, evli kişilerin, kadın-erkek ayrımı söz konusu olmaksızın, Medeni Kanunun 19'uncu maddesindeki koşullar altında, yerleşim yerlerini belirlemeleri mümkündür. Bu doğrultuda, evli kişiler, kendi istekleriyle ortak bir yerleşim yeri edinebilecekleri gibi, evli olsalar da, birbirinden bağımsız olarak, ayrı yerleşim yeri edinme hakkına sahiptirler²¹. Evli kişilerin, ortak bir yerleşim yeri edinme yerine, ayrı yerleşim yeri kurabilmeleri için, diğerinin onayını alması veya ayrı yerleşim yeri edinmenin evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerle aykırı düşmemesi de gerekmemektedir. Bu nedenle, önceki Medeni Kanundan farklı olarak, evli kadın, başlangıçta olduğu gibi, evlilik sırasında da, haklı bir neden olsun olmasın, eşinden ayrı olarak, bağımsız bir yerleşim yeri edinebilir. Evli kadının ayrı yerleşim yeri kurabilmesi için, eşinin onayını alma zorunluluğu da yoktur²².

¹⁹ **Naef-Hofmann/Naef-Hofmann**, Schweizerisches Ehe-und Erbrecht, Zürich 1998, s.19, Nr.55, 56.

²⁰ **Meier**, Isaak, Neues Eherecht und Schuldbetriebsrecht, Zürich 1987, s. 25.

²¹ **Öztan**, Bilge, Aile Hukuku, 4.bası, Ankara 2004, s.165. Yazar'ın, "eşlerin, ailevi görevlerini ihmal etmemek kaydıyla ayrı yerleşim yerleri edinebilecekleri" ifadesini, ayrı yerleşim yeri edinme özgürlüklerini kısıtlayıcı bir unsur olarak değerlendirmemek gerekir. Kanımızca **Öztan**, bu ifade ile, aile görevlerinin ihmalı bahasına ayrı yerleşim yeri edinmenin, aile hukuku ile ilgili olarak yaratabileceği olumsuz sonuçlara işaret etmek istemektedir. Aynı doğrultuda, Bkz.: **Hausheer/Geiser/Kobel**, Das Eherecht des schweizerischen Zivilgesetzbuches, Bern 2000, s. 57, Nr. 0740.; **Frank**, s. 68, Nr.31.

²² **Braem**, Das Familienrecht, Teilband II 1c, Die Wirkungen der Ehe im Allgemeinen, zweite Lieferung, Art 160-162, Zürich 1998, Art.162, Nr.6.

B. EŞLERİN BİRLİKTE YAŞAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ KARŞISINDA EŞLERİN YERLEŞİM YERİNİ BELİRLEME ÖZGÜRLÜĞÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Eşlerin Birlikte Yaşama Yükümlülüğünün Anlamı

Evlilik Birliği, evlenme ile eşler arasında kurulan yaşam birliğini, yaşam ortaklığını ifade eder²³. Doğal olarak, bu birlik, ortak yaşamı da gerekli kılmaktadır. Ortak yaşamın klasik görünüm biçimi de, eşlerin ortak bir konutta, aynı çatı altında evlilik yaşamlarını sürdürmeleridir. Bu anlayışla, Medeni Kanunun 185'inci maddesinin son fıkrasında, eşlerin birlikte yaşamak zorunda oldukları belirtilmekle, 186'ncı maddesinde, de, eşlerin, oturulacak konutu birlikte seçecekleri hükme bağlanmaktadır²⁴. Bu yükümlülükler karşısında, eşlerin isteğe bağlı olarak ortak bir yerleşim yeri edinmeleri veya ayrı yerleşim yerleri kurmalarının irdelenmesi gerekmektedir.

Eşler, kanuna göre birlikte yaşama yükümlülüğü altında olduklarına göre, eşlerin, ortak bir yerleşim yerine sahip olmaları zorunlu mudur? Başka bir deyişle, yerleşim yeri bakımından eşlerin birbirine bağımlı olmamaları, isteğe bağlı olarak, bağımsız yerleşim yeri edinebilmeleri özgürlüğü, evlilik

²³ Ayan, Serkan, Evlilik Birliğinin Korunması, Ankara 2004; s. 10.

²⁴ İsviçre Medeni Kanununda, Türk Medeni Kanununda olduğu gibi, eşlerin birlikte yaşama yükümlülüğüne açıkça yer verilmemiştir. İsviçre Medeni Kanununun 162'nci maddesinde yalnızca, eşlerin, oturacakları konutu birlikte seçecekleri düzenlenmektedir. İsviçre Medeni Kanununda, evli kadının kocanın yerleşim yerine bağlı olması hükmü de kaldırılmış olduğundan, öğretide, eşlerin birlikte yaşama yükümlülüğünün olup olmadığı tartışma yaratmıştır. Bazı yazarlar, İsviçre Hukuku bakımından artık eşlerin birlikte yaşama yükümlülüğünün olmadığı kanaatindedirler: (Bu görüşte: **Schwander**, Ivo, Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Schweizerischen Zivilgesetzbuch I, Art 1-359 ZGB, Art.162, Nr.6, Herausgeber: **Honsell/Vogt/Geiser**, Basel und Frankfurt a.M. 1996). Buna karşın baskın görüş, eşitliğe dayalı ve kapsamlı bir yaşam ortaklığı olan evlilik birliğinin yapısal özelliğinin, evli kişilerin birlikte yaşaması olduğunu, birlikte oturma ögesinin, birlikte yaşamaya dahil olduğunu kabul etmektedir. Baskın görüşe göre, İsviçre Hukukunda, yasa değişikliğinden önce olduğu gibi, değişiklik sonrasında da birlikte yaşama yükümlülüğü mevcuttur: Bkz.: **Braem**, Art 162, Nr. 7; **Braem/Hasenböhler**, Das Familienrecht, Teilband II 1c, Die Wirkungen der Ehe im Allgemeinen, Erste Lieferung, Art 159, Art.163-168, Zürich 1993, Art. 159 Nr.24, Art.169 Nr.27; **Bucher**, Eugen, Die Wohnung der Familie im neuen Recht, in:Das neue Ehe- und Erbrecht des ZGB mit seiner Übergangsordnung, Herausgegeben von **Kaufmann/Huwiler**, Bern 1988, s. 39; karş.: **Mirocha**, Ladislau, Gleichberechtigung der Geschlechter und personenrechtliche Wirkungen der Ehe, SJZ 1977, s. 218.

birliğinden doğan birlikte yaşama yükümlülüğü dolaylı olarak sınırlandırılmış mıdır? Eşlerin hem birlikte yaşamakla yükümlü olmaları hem de, ayrı yerleşim yeri edinebilmeleri, ilk bakışta birbiri ile çatışır gözükmektedir. Bu nedenle, birlikte yaşama yükümlülüğünün anlam ve içeriğinin somutlaştırılması gerekir.

Eşlerin birlikte yaşama yükümlülüğü, eşlerin ortak bir yaşam alanına sahip olmaları olarak anlaşılmalıdır. Yasa koyucu, eşlerin ortak bir yaşam alanına sahip olacakları konutun birlikte belirlenmesi gerektiğini düzenlemiştir. Kanunda, oturulacak konutun belirlenmesinde eşlerden hiç birine üstünlük tanınmamış, eşlerden biri, diğerinin seçimine tabi tutulmamıştır. Bu nedenle, eşlerin, birlikte yaşama biçimini karşılıklı anlaşma yoluyla kendi yaşam anlayışları ve ihtiyaçları doğrultusunda belirlemeleri mümkündür. Eşler, ortak yaşamın ne anlama geldiğini ve nasıl olacağını kendileri serbestçe kararlaştırabilirler. Buna göre, eşler, eş zamanlı olarak, aynı konutu paylaşmayı, aynı konutta beraberce yaşamayı kararlaştırabilirler. Ya da eşler, zaman ve yer bakımından aynı konutu paylaşmaksızın, ayrı ayrı yerlerde oturmak fakat zaman zaman bu konutlarda bir araya gelmek suretiyle ortak bir yaşam alanına sahip olma konusunda anlaşabilirler²⁵.

2. Eşlerin Birlikte Yaşama Yükümlülüğüne Aykırı Düşmeksizin Ayrı Yerleşim Yeri Edinebilmeleri

Eşlerin, birlikte yaşama biçimini karşılıklı anlaşma yoluyla kendi yaşam anlayışları ve ihtiyaçları doğrultusunda serbestçe düzenleyebilmeleri, bir anlamda, onlara, birlikte yaşama yükümlülüğüne aykırı düşmeksizin, ayrı yerleşim yerine sahip olma olanağı vermektedir. Eşler, ihtiyaçlarına göre, aynı konutta ortak bir yaşam sürdürmeyi birlikte yaşam modeli olarak benimsediklerinde, birlikte oturmak üzere beraberce seçip belirleyecekleri konut, çoğu zaman onların, isteğe bağlı olarak ortak bir yerleşim yeri edinmeleri anlamına da gelecektir. Eşler, iş, sağlık vb. gibi nedenlerle ayrı yerlerde oturma ihtiyacı duyduklarında, zaman zaman bu konutlarda bir araya gelerek ortak bir yaşam alanı oluşturmayı kararlaştırdıklarında, eşlerin ayrı ayrı oturdukları konutlar da, çoğu zaman, onların isteğe bağlı olarak belirlenen bağımsız yerleşim yerleri niteliğini taşıyacaktır. Kısacası, birlikte yaşama tarzını eşlerin karşılıklı anlaşma yoluyla yaşam ihtiyaçlarına göre belirleme

²⁵ İsviçre Hukuku açısından bu değerlendirme için bkz.: **Braem**, Art.162 Nr.10, 14; **Schwander**, Art.162 Nr.5.

serbestisi, yerleşim yerini belirleme özgürlüğü ile çatışma olmaksızın ayrı yerleşim yeri edinmelerini mümkün kılmaktadır.

3. Eşlerin Ayrı Yerleşim Yeri Edinmelerinin, Evlilik Birliğinden Doğan Yükümlülüklerle Aykırı Düşmesi

Eşlerin, yerleşim yeri bakımından birbirine bağımlı olmamaları, onların, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini ortadan kaldırmaz. Eşler, birlikte yaşamın anlamını ve gerçekleşme tarzını karşılıklı anlaşma yoluyla serbestçe düzenleyebilirlerse de, bu serbesti, keyfiliği içermez. Eşler, birlikte yaşamın anlamı ve gerçekleşme tarzının belirlenmesinde, oturulacak konutun seçilmesinde, başta, “birliğin mutluluğunu sağlama” ödevi olmak üzere, evlilik birliğinden doğan diğer yükümlülüklerini de göz önünde bulundurmaları ve bu yükümlülükleri ihlal etmemek zorundadırlar. Bu sebeple, özel koşulların varlığı halinde, her birinin ayrı konutlarda oturması, ayrı yerleşim yeri edinmesi, birlikte yaşamın bir görünüm biçimi olarak kararlaştırılabilir. Evli kadın da, erkek de, daima birliğin menfaatlerini gözetmek, ailenin mutluluğu ve huzuru için, kendi kişisel menfaatlerini ikinci plana itmek zorundadırlar. Ayrı yerleşim yeri kurma arzusuyla, evlilik birliği nedeniyle diğer eşe ve çocuklara karşı mevcut olan yükümler çatıştığında, evlilik birliğinden doğan yükümler üstün tutulur. Kadın ya da erkek olsun, evli bir kişi, eşinin ve çocuklarının çıkarlarını dikkate almaksızın, ayrı yaşama hakkı veren bir neden olmaksızın keyfi olarak bu yükümlülükleri yerine getirmekten kaçınırsa, evlilik birliğinden doğan yükümlülükler ihlal edilmiş olur²⁶. Bu sebeple, eşler, ayrı konutlarda oturmalarını haklı gösterecek özel bir neden yoksa, ortak bir konutu paylaşmalı; konut seçiminde beraberce hareket etmeli, ailenin yaşam ilişkilerine, eşlerin ihtiyaçlarına uygun bir konutta, ortak bir yaşam sürdürmekten kaçınmamalıdır.

Yasada, eşlerin birlikte yaşama tarzının belirlenmesinde, oturulacak konutun seçiminde anlaşamamaları durumunda bir çözüm yolu gösterilmemiştir. İsviçre Hukukunda, reform çalışmaları sırasında, hazırlanan öntasarı üzerinde görüşmeler yapılırken, hiç değilse, anlaşmazlık durumunda eşlerden birinin sözüne üstünlük tanınması önerilmişse de, bu öneri kabul görmemiştir²⁷. Bu durumda, eşlerden her biri, birlikte veya ayrı ayrı, yargıca başvurarak onun müdahalesini isteyebilirler. Başvuru üzerine yargıç da,

²⁶ Frank, s. 68.

²⁷ Naef-Hofmann/Naef-Hofmann, Partnerschaft, s. 18, Nr.24; Braem, Art.162, Nr.3.

eşlerden birine yetki veremez veya onların yerine geçip, konut konusunda bir belirleme yapamaz²⁸. Yargıç yalnızca, birliğin korunmasına yönelik önlemler çerçevesinde, eşleri uzlaştırmaya çalışabilir; onları uyarabilir; koşulları varsa, uzman yardımı sağlayabilir. Bu genel önlemler dışında, eşlerden birinin istemi üzerine yargıç, kanunda öngörülen diğer önlemleri alabilir (MK.m.195). Bu anlamda, ayrı yaşama kararının verilmesi, özellikle, haklı sebep olmaksızın birlikte yaşamaktan kaçınan eşin, diğerine birliğin giderleri için yargıcın belirleyeceği miktarda parasal katkıda bulunması şeklinde olumsuz sonuçlarla karşılaşması söz konusu olabilir (MK.m.197). Birliğin korunmasıyla ilgili önlemlere başvurulması dışında, haklı neden olmaksızın oturulacak konutun belirlenmesinden veya birlikte yaşamaktan kaçınma, evlilik birliğinin temelden sarsılması veya koşulları varsa, terk nedeniyle boşanma davası açılmasına da zemin oluşturabilir²⁹.

C. AİLE KONUTUNUN EŞLERİN YERLEŞİM YERİ BAKIMINDAN ANLAMI

1. Eşlerin Konutu-Aile Konutu Kavramları

a. MK.m.186/1 Anlamında “Konut” Kavramı

Medeni Kanununun 186'ncı maddesinde, eşlerin, oturacakları konutu birlikte seçecekleri düzenlenmiştir. Bu maddede sözü edilen konut, eşlerin birlikte yaşamak üzere seçip belirledikleri, ortak yaşamlarını sürdürmeyi

²⁸ **Braem**, Art.162, Nr. 30, 31; **Schwander**, Art.162, Nr. 6; **Hasenböhler**, Franz, Zur neurechtlichen Regelung der gemeinschaftlichen Wohnung und der Sicherung gefährdeter Vermögensansprüche von Ehegatten, in: Ehe recht in der praktischen Auswirkung, Fortbildungsseminar der juristischen Fakultät der Universität Basel und Basler Juristenvereins vom 19 October 1990, Zürich 1991, s. 10; Karş.: **Kılıçoğlu**, Ahmet, Medeni Kanunumuzun Aile-Miras-Eşya Hukukuna Getirdiği Yenilikler, Ankara 2003, s. 24.

²⁹ **Braem**, Art.162, Nr. 30; **Şipka**, Şükran, Türk Medeni Kanunu'nda Aile Konutu ile İlgili İşlemlerde Diğer Eşin Rızası, İstanbul, 2002, s. 74; **Frank**, s. 68; **Naef-Hofmann**, Partnerschaft, s. 19, Nr.24; **Reusser**, Ruth, Wirkungen der Ehe im Allgemeinen II: Vertretung der Ehe lichen Gemeinschaft/Eheliche Wohnung/Auskunftspflicht, in: Das neue Ehe recht, Herausgegeben von Prof. Dr. Yvo Hangartner, St.Gallen 1987, s. 54; **Hasenböhler**, s. 10; **Öztan**, s. 154; **Akıntürk**, Turgut, Türk Medeni Hukuku, Yeni Türk Medeni Kanununa Uyarlanmış Aile Hukuku, ikinci cilt, yenilenmiş 8.bası, İstanbul 2003, s. 107.

amaçladıkları konut veya konutları ifade etmektedir³⁰. Bu maddede sözü edilen konut kavramı, aile konutundan farklıdır. İsviçre öğretisinde, İMK. m.162’de (TMK.m.186/f.1) sözü edilen konutu İMK.m.169’da (TMK.m.194) düzenlenen “ aile konutu” ndan ayırt etmek amacıyla, “evlilik konutu” veya “eşlerin konutu” anlamına gelen “eheliche Wohnung” terminolojisi kullanılmaktadır.

Eşlerin, birlikte yaşamak üzere seçip belirledikleri, ortak yaşamlarını sürdürmeyi amaçladıkları her yer, eşlerin konutudur³¹. Eşler, ihtiyaçları ve olanakları ölçüsünde, birden fazla konuta sahip olabilirler, ortak yaşamlarını birden fazla yerde sürdürebilirler³². Örneğin eşler, yılın altı ayını İzmir’de, altı ayını da, Bodrum’da kiraladıkları evde geçirebilirler. Eşlerin, zaman ve yer bakımından müştereken paylaştıkları konutlardan birinin, asli öneme sahip olması, diğerinin tali bir öneme sahip olmasının da önemi yoktur. Söz gelimi, eşlerin devamlı olarak oturdukları ev dışında, yazın sadece birkaç ay kaldıkları bir yazlık veya kış aylarında bir iki ay kullandıkları bir dağ evi veya bir çiftlik evi de, MK.m.186 anlamında, eşlerin konutu niteliğindedir.

Eşlerin konutu, eşlerin sahip oldukları her konut değil, eşlerin birlikte kullanımına başka bir deyişle, ailenin kullanımına tahsis edilen konut veya konutlardır. Bu konut veya konutların, zaman bakımından sürekli biçimde ailenin kullanımına tahsis edilmesi gerekmez. Önemli olan, konutun, sürekli olmasa da, zaman zaman eşlerin kullanımına özgülenmesi, ortak yaşamın orada da sürdürülmesidir³³. Bu nedenle, örneğin eşlerden birinin sık sık işi nedeniyle gittiği bir kentte, iş seyahatlerinde barınmak amacıyla kiraladığı bir konut veya kaldığı otel odası, eşlerin konutu sayılmaz.

Eşlerin, birlikte yaşamaya verecekleri anlam doğrultusunda, ayrı konutlarda oturmaları fakat bu konutların da, zaman zaman eşlerin birlikte kullanımına tahsis edilmesi mümkündür. Örneğin iş nedeniyle eşlerin ayrı kentlerde oturmaları ve zaman zaman bu konutlarda bir araya gelmeleri, böylece, eşlerin oturdukları konutlarda, yoğun biçimde olmasa da, yine de ortak yaşam alanına sahip olmaları düşünülebilir. Bu durumda, eşlerin her birinin oturduğu konut, MK.m.186 anlamında, eşlerin konutu sayılır.

³⁰ Reusser, s. 53; Hasenböhler, s. 9; Öztan, s. 166.

³¹ Reusser, s. 53; Hasenböhler, s. 9; Öztan, s. 166.

³² Reusser, s. 53; Hasenböhler, s. 9.

³³ Reusser, s. 53.

b. MK.m.194 Anlamında “Aile Konutu”**aa. Kavram**

Medeni Kanunun 186’ncı maddesinde, eşlerin oturulacak konutu birlikte seçecekleri belirtilirken, 194’üncü maddede de aile konutundan söz edilmekte ve aile konutu üzerinde aynı veya şahsi hak sahibi olan eşin, bu konut ile ilgili belirli bazı işlemleri yapması, diğer eşin rızasına bağlı tutulmaktadır.

Aile konutu kavramı, 4721 sayılı Medeni Kanun ile birlikte Türk Hukukuna girmiş olan yeni bir kavramdır. Medeni Kanunun 194’üncü maddesinde düzenlenen aile konutu kavramı, Kanunun 186’ncı maddesinde sözü edilen “konut” kavramından farklıdır. Fakat, 194’üncü maddedeki aile konutunun seçilmesinde de, yasanın 186’ncı maddesindeki esas geçerlidir, yani, aile konutu bakımından da, eşlerin birlikte belirleme yetkileri söz konusudur. Aile konutu, bu konutun nasıl ve kim tarafından seçileceği bakımından değil, yasanın koruma altına aldığı konut olarak, Medeni Kanunun 194’üncü maddesinin uygulanması bakımından önem taşımaktadır.

Aile konutu kavramı, eşlerin ortak yaşamlarını sürdürdükleri, birlikte kullandıkları herhangi bir yeri değil, ailenin yaşam merkezi haline getirilmiş olan konutu (yeri) ifade eder. Yasada bu kavram tanımlanmadığı için, eşlerin müşterek yaşamlarını sürdürdükleri birden fazla konutun olması halinde, hangisinin aile konutu olma niteliğini kazanacağı konusunda, öğretide bir takım ölçütler getirilmiştir. Bu ölçütlere göre, eşlerin ortak bir yaşam merkezi oluşturmak üzere birlikte seçtikleri, sürekli olarak ailenin barınması amacına hizmet eden, aile için yaşamsal önem taşıyan, hal ve şartlardan, üçüncü kişilerce de, aile yaşamının merkezi olduğu anlaşılabilen yer, aile konutu sayılacaktır³⁴. İstisnai haller dışında, aile için bu anlamı ifade eden konut, kural olarak tek bir konut olabilir³⁵. Yazlık, sayfiye evi gibi ikincil nitelikteki konutlar, aile konutu niteliği taşımazlar, çünkü bunlar, aile için yaşamsal öneme sahip değildir³⁶. Aile konutundan söz edebilmek için, kural olarak,

³⁴ Bkz.: **Şipka**, s. 75 vd.; **Rouss**, Thomas Reto, Der Einfluss des neuen Eherechts auf Mietverhältnisse an Wohnraeumen, Bemerkungen zu den neuen Art 169 ZGB und 271a OR, ZSR 107 (1988), 1.Halbband, s.79.

³⁵ **Şipka**, s. 82; **Hausheer/Geiser/Kobel**, Art.162, Nr.07.36. Fakat, ayrı durumlarda, birden fazla konutun, aile konutu sayılması mümkün görülmektedir. Bu konuda bkz.: **Şipka**, s. 77 ve 79 vd.da verilen açıklamalar.

³⁶ **Rouss**, s. 79; **Şipka**, s.77.

burada eşlerin çocuklarıyla birlikte yaşamaları da zorunlu değildir³⁷. Aile konutu niteliğinin kazanılması bakımından, konuttan yararlanma hakkının türü ve niteliği bir önemi yoktur.

Genel anlamda, Yasanın 186'ncı maddesi kapsamında konut seçimi, eşlerin sürekli kalma niyetinden bağımsız olarak, ortak yaşamlarını sürdürecekleri yeri birlikte belirlemelerini ifade etmektedir³⁸. Yukarıda da belirtildiği gibi, ortak yaşamın, birden fazla yerde, birbirinden ayrı konutlarda sürdürülmesi mümkündür. Eşler, sürekli kalma, yaşamlarının merkezi haline getirme amacı taşımaksızın, birden fazla yeri birlikte yaşamak üzere belirleyebilirler. Bu anlamda, eşlerin, sürekli kalma amacı taşımadıkları, aile yaşamlarının merkezi haline getirmeyi düşünmedikleri, yılın sadece belirli zamanlarında kullanılacak bir yazlık veya dağ evine ilişkin olarak yaptıkları seçim, sadece bir konut seçimidir. Eşlerin bu şekilde ortaklaşa belirledikleri yeri birlikte kullanmaları, ortak yaşamın zaman zaman bu yerlerde de devam etmesi, belirtilen yerin aile konutu sayılmasına yol açmaz.

Kısaca belirtmek gerekirse, eşlerin konutu, eşlerin, ortak yaşamlarını sürdürmek üzere birlikte seçtikleri konut veya konutlardır. Eşlerin birden fazla konutu varsa, bunlar içinde, ailenin yaşam merkezi olanı, bu niteliği nedeniyle, aile konutu olma özelliğini kazanacaktır³⁹.

bb. Aile Konutu Niteliğinin Doğması- Devam Süresi

Eşlerin oturmak üzere seçip belirledikleri bir konut, hemen aile konutu niteliğini kazanmaz. Eşlerin birlikte oturmak üzere seçip belirledikleri bir konutun, ne zaman aile konutu niteliğini kazanacağı ve bu niteliğini de ne zamana kadar sürdüreceği konusunda öğretide farklı görüşler ileri sürülmüştür. İsviçre Hukukunda GROSSEN⁴⁰, aile konutu niteliğinin kazanılmasında, eşlerin niyetini ölçü almaktadır. Bu ölçüt, her zaman, aile konutu niteliğinin hangi anda kazanıldığını belirleme bakımından yeterli değildir. ROUSS'a göre, başlangıçta eşler, gerçekten belirli bir evi, yeri, evlilik yaşamlarının mekan bakımından temeli olarak görebilirler fakat,

³⁷ **Rouss**, s. 79.

³⁸ **Frank**, s 66.

³⁹ Ayırımın önemi, yasa koyucunun aile konutunun, aile için taşıdığı yaşamsal önem nedeniyle, aile konutunu koruması, bu amaçla, aile konutuyla ilgili olan hukuki işlemlerde, eşlerin tasarruf yetkilerinin kısıtlanması bakımından kendini göstermektedir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için örnek olarak bkz.: **Şipka**, s. 73 vd.

⁴⁰ **Grossen**, s.103 (naklen, **Rouss**, s. 80, dph.25); **Reusser**, s. 59.

herhangi bir sebeple daha sonra orada yaşamaktan vazgeçebilirler⁴¹. NAEF-HOFMANN⁴² da, eşlerin kiraladıkları bir konutun, eşlerin ve çocuklarının o konuta taşınmalarıyla birlikte aile konutu niteliğini kazanabileceğini belirtmektedir. ROUSS⁴³, aile konutu niteliğinin kazanılmasında başlangıç anı olarak, eşlerin, belirli bir konutu, aile yaşamlarının yer bakımından temeli olarak görmeleri ve bu niyetle, orada fiili olarak yaşamaya başlamalarını esas almaktadır. Kanaatimizce de, ROUSS'un görüşüne katılmak gerekir, çünkü, aile konutunun tanımı dikkate alındığında, yalnızca eşlerin belli bir niyet taşımaları yeterli değildir; özellikle, eşlerin belirli bir yeri aile yaşamlarının merkezi olarak gördükleri, üçüncü kişilerce de anlaşılabilir olmalıdır ki, bu da, ailenin konuta yerleşip, ortak yaşamlarını burada fiili olarak sürdürmeye başlamalarıyla mümkün olabilir. Bu anlamda ROUSS⁴⁴, aile konutu niteliğinin doğmasının, o konutun eşlerin ortak yerleşim yeri olmasına bağlanabileceğini ifade etmektedir. Yazara göre, her iki eş de, yerleşim yerlerini, böylelikle de yaşamlarının merkezini ortak bir konuta nakledeyse, o andan itibaren ortak konut aile konutu niteliğini taşıyacaktır.

Aile konutu niteliğini kazanmış olan bir konut, ne zaman bu niteliğini kaybeder? Başka bir deyişle, ne zamana kadar aile konutu vasfını korur? Kural olarak, evlilik birliği devam ettiği sürece, eşlerin ortak yaşam alanı olan yer, aile konutu olma niteliğini korur. Eşler, kendi istekleriyle, oturdukları yeri terk ederek, başka bir yere taşınırlarsa, önceden oturdukları yer, aile konutu olma özelliğini de kaybeder.

Evlilik birliği devam ederken, eşlerden biri ortak yaşama son verme amacıyla aile konutunu terk ederse, konutun aile konutu niteliğini yitirip yitirmeyeceği konusunda İsviçre öğretisinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

⁴¹ Bu görüş için: **Rouss**, s. 80. Ayrıca, bkz.: **Schwander**, Art.169, Nr. 8.

⁴² **Naef-Hofmann/Naef-Hofmann**, Das neue Ehe- und Erbrecht im Zivilgesetzbuch, Zürich 1986, s. 23, Nr. 71.

⁴³ **Rouss**, s. 80.

⁴⁴ **Rouss**, s. 81. Bu denli kesin olmasa da, eşlerin ortak yerleşim yerinin, karine olarak o yerin aile konutu olduğunu gösterdiği yolunda görüşler de vardır. Bu görüşler için bkz.: **Şipka**, s. 76. **Şipka** ayrıca, eşlerin oturacakları konutu 186/f.1'e göre birlikte seçerek, o konuta aile konutu özelliğini kazandıracaklarını fakat, aile konutu olarak korumanın başlaması için, yasal bir evliliğin olması; eşlerden birinin veya her ikisinin birlikte oturulan konut üzerinde aynı veya şahsi bir hak sahibi olmaları; bu konutun eşlerce aileye özgülenmiş olması ve ailenin yaşam merkezinin o konutta başlamış olması unsurlarının bir arada bulunması gerektiğini söylemektedir (s. 85).

Çoğunlukla, aile konutunun hangi eş tarafından terk edildiğine bakılarak, aile konutu niteliğinin devam edip etmediği belirlenmeye çalışılmaktadır⁴⁵. Buna göre, hak sahibi olan eş aile konutunu terk etmiş fakat diğer eş konutta oturmaya devam ediyorsa, konut, aile konutu olma niteliğini kaybetmez⁴⁶. Böylelikle, aile konutu olarak, yasal koruma da devam eder, terk eden eşin, tek başına konuttan yararlanma hakkını ortadan kaldıran ya da kısıtlayan işlemleri yapma yasağı devam eder. Hak sahibi olmayan eşin aile konutunu terk etmesi halinde, belirli durumların varlığına bağlı olarak, konutun aile konutu olma niteliğini yitirdiği söylenebilir⁴⁷. Bu konuda, aile konutunun yasa ile özel olarak korunmasındaki amaçtan hareket edilmesi gerekir: Medeni Kanununun 194'üncü maddesinin amacı, konutta hak sahibi olmayan diğer eşin ve ailenin, hak sahibi eşin düşüncesizce ve kötü niyetle yapacağı işlemlere karşı korunmasıdır. Eğer, konutta hak sahibi olmayan eşin konutta barınma hakkının korunması durumun özelliğine göre haklı görülüyorsa, yasanın koruma amacı ortadan kalkar, koruma amacının sona erdiği, ortadan kalktığı durumda da, konut aile konutu olmaktan çıkar. Bu nedenle, örneğin, hak sahibi olmayan eş, kendi özür iradesiyle, ortak yaşama son verme amacıyla evi terk ederse, konut aile konutu olma niteliğini kaybeder. Hak sahibi olmayan eşin diğer eş tarafından evden ayrılmak zorunda bırakılmasında da, eğer bir daha geri dönmeyi düşünmüyorsa, konut aile konutu olma niteliğini kaybedecektir.

Hak sahibi eşin veya hak sahibi olmayan eşin evi terk etmesine göre, konutun aile konutu niteliğini sürdürüp sürdürmeyeceğinin belirlenmesinde tüm çaba, konut üzerinde ayni veya şahsi hak sahibi olmayan eşin barınma imkanının korunmasıdır. Buna göre, aile konutu niteliğinin devamı, yasanın aile konutunu koruma amacının devamına bağlı görülmektedir.

2. Aile Konutunun Eşlerin Ortak Yerleşim Yeri Niteliği

Eşlerin yerleşim yerinin neresi olduğu, oturdukları konutun hangi vasfı taşıdığına bakılarak değil, MK.m.19-20'ye göre belirlenir⁴⁸. Bu maddeler

⁴⁵ Örnek olarak bkz.: **Ruoss**, s. 82 vd.; **Reusser**, s. 60; İMK.m.169'un koruma amacı çerçevesinde, bu amacın ortadan kalktığı durumlara bağlı olarak: **Schwander**, Art 169, Nr. 10.

⁴⁶ **Ruoss**, s. 83.

⁴⁷ Ayrıntılı bilgi için özellikle, bkz.: **Şipka**, s. 87 vd. da yer alan açıklamalar.

⁴⁸ **Braehm**, Art.162, Nr. 23.

dikkate alındığında, eşlerin konutu niteliğini taşıyan her yerin değilse de, bunlar içinde aile konutu olma özelliğini taşıyan yerin, MK.m.19-20 anlamında, aynı zamanda eşlerin ortak yerleşim yeri olduğu söylenebilir⁴⁹. Yerleşim yerinin unsurları ile, aile konutunu belirlemede başvuru ölçütleri bakıldığında, bunların çoğu zaman birbiriyle örtüşükleri görülmektedir. Çünkü, Medeni Kanununun 19'uncu maddesi anlamında yerleşim yeri, bir kimsenin kişinin iş ve aile ilişkilerinin odak noktası olarak seçtiği ve bu amaçla sürekli kalmak niyetiyle yerleştiği yerdir. Sürekli kalma niyetiyle bir yerde oturulduğu, bir kimsenin oturduğu yeri, yaşamının merkezi haline getirmesinden, yani, kişisel ilişkilerinin, iş ilişkilerinin, özellikle de aile yaşamının merkezi haline getirmesinden anlaşılır⁵⁰. Kişinin dışa yansıyan davranışlarından, özellikle, aile ilişkilerini belli yerde topladığı üçüncü kişilerce anlaşılabiliriyorsa, oturduğu yerde sürekli kalma niyeti güttüğü sonucuna varılmaktadır. Aile konutu niteliğinin belirlenmesinde de, eşlerin oturduğu yerin, onların yaşam merkezi olması, aile için yaşamsal öneme sahip olması, sürekli olarak konutun ailenin barınmasına özgülenmesi ve en önemlisi de, işlem güvenliği için, üçüncü kişilerce de, konutun eşler için böylesi bir önem taşıdığı görülebilmesi gereklidir. İsteğe bağlı olarak yerleşim yeri kurulmasında da, aile konutu niteliğinin kazanılmasında da, kişilerin sübjektif durumuna, isteklerine bakılmamakta, üçüncü kişilerce bu isteğin varlığının algılanabileceği objektif ölçütler dikkate alınmaktadır. Üçüncü kişilerce bir kimsenin yerleşme niyetiyle bir yerde oturduğunun anlaşılabilmesine elverişli ölçüt olarak da, aile ilişkilerinin fiilen oturlan yerde toplanmış olmasına başvurulmakta, aile ilişkilerinin toplandığı yere diğer ilişkilerin toplanmış olduğu yerden daha fazla önem verilmektedir. Bu nedenle, kanaatimizce, çoğu zaman, aile konutunun, MK.m.19- 20 hükümleri dikkate alındığında, aynı zamanda eşlerin ortak yerleşim yeri olduğu sonucuna ulaşılması mümkündür. Bununla birlikte, aile konutu niteliğinin doğmasından sonra, bu niteliğin devamı boyunca, aile konutunun eşlerin ortak yerleşim yeri özelliğini koruması söz konusu olmaz. Yani, aile konutu olma niteliği ile yerleşim yeri olma özelliği birbirinden ayrılmaz biçimde, doğru orantı içinde değildir.

⁴⁹ **Ruoss**, aile konutundan hareketle eşlerin yerleşim yerine ulaşma yerine, tersi durumdan hareket ederek, aynı sonuca ulaşmaktadır: s. 81.

⁵⁰ **Oğuzman/Seliçi/Oktay**, s. 100; **Zevkiler/Acabey/Gökyayla**, s. 396.

Henüz aile konutu niteliğini kazanmamış olan, eşlerin sürekli kalma niyeti olmaksızın yaşadıkları, barındıkları yer, yani MK.m.186 anlamında eşlerin konutu olan bir yer, somut olayın özelliğine göre, sadece, MK.m.20 anlamında, itibari yerleşim yeri özelliğini taşıyabilir. Örneğin, yurt dışındaki yerleşim yerini terk ederek Türkiye'ye dönen ve geçici olarak bir akrabalarının yanında barınan eşlerin kullanmasına tahsis edilen bir oda da, eşlerin konutudur. Fakat eşlerin fiilen oturdukları bu yer, onların isteğe bağlı yerleşim yeri olmayıp, MK.m.20/f.2 kapsamında, itibari yerleşim yeridir.

Buna göre, örneğin, eşlerin aile yaşamlarının merkezi haline getirdikleri bir konut varsa, burada, eşlerin konutu, aile konutu ve eşlerin ortak yerleşim yeri kavramları örtüşecektir. Eşler ortak yaşamlarını birden fazla yerde sürdürüyorlarsa, kışlık, yazlık, dağ evi, çiftlik evi gibi birden fazla konutları varsa, bunlardan sadece aile konutu olan yer, eşlerin ortak yerleşim yeri sayılacaktır.

Eşlerden her birinin farklı yerlerde oturmalarına karşın, yine de, ortak bir yaşamı paylaşmaları ve ortak bir yerleşim yerine sahip olmaları mümkündür: Örneğin, bay (A) ile evli olan bayan (B), öğretmen olup, İzmir'de bir okulda çalışmaktadır ve çocukları ile birlikte, İzmir'de eşi bay (B) ile birlikte satın satın aldıkları bir evde oturmaktadır. Bay (A), noter olup, Aydın'ın bir ilçesinde görev yapmaktadır. Bay (A), görev yaptığı yerde bir daire kiralamış ve işi nedeniyle burada kalmaktadır. Tatillerde kimi zaman bay (A) İzmir'e gitmekte, kimi zaman da bayan (B) çocuklarıyla birlikte Aydın'a gitmekte, müşterek yaşamlarını bu şekilde sürdürmektedirler. Bu örnekte, İzmir'deki konut da, Manisa'daki konut da "eşlerin konutu" sayılır. Çünkü, müşterek yaşam, her iki yerde de sürdürülmektedir. Fakat, aile yaşamının merkezi olan yer, çocukların da oturduğu, okula gittiği yer olan İzmir'dir. Bu nedenle, İzmir'deki konut, aile konutudur. Aynı zamanda, İzmir, eşlerin ortak yerleşim yeri olma özelliğini de taşımaktadır⁵¹.

Eşlerin ortak bir yerleşim yerlerinin değil de, ayrı ayrı yerleşim yerlerinin olması ve bunun, birlikte yaşama yükümlülüğüne aykırı düşmemesi de mümkündür. Örneğin, farklı kentlerde çalışan eşler, evlendikten sonra da, birlikte oturacakları tek bir konut belirleme yerine, çalıştıkları yerlerde oturmaya devam etmeyi, zaman zaman bu konutlarda bir araya gelerek ortak yaşamlarını bu şekilde sürdürmeyi kararlaştırabilirler. Somutlaştırmak gerekirse, bay (A), Manisa'da Vestel'de çalışmakta, Bayan (B) de, İzmir'in

⁵¹ Bkz: Hausheer/Geiser/Kobel, s. 57, Nr. 07.41.

Torbalı kentinde Opel'de çalışmaktadır. Bay (A) ile bayan (B) evlendikten sonra, çalıştıkları yerlerde oturmaya devam etme konusunda anlaşmışlardır. Kimi zaman bayan (B) eşinin yanına Manisa'ya gitmekte, kimi zaman da bay (A) Torbalı'ya giderek eşinin yanında kalmaktadır. Bu örnekte, ortak yaşam her iki konutta da sürdürülmektedir. Aile yaşamının merkezileştiği tek bir konuttan söz edilemez. Bay (A) ile, bayan (B)'nin ayrı kentlerde oturdukları konutlar, MK.m.186 anlamında, eşlerin konutu niteliğini taşır. Fakat, kanaatimce, istisnai hallerde iki aile konutunun olabileceği kabul edilmesine rağmen, bu örnekte, eşlerin ayrı ayrı oturdukları konutların, aile konutu olma özelliği yoktur. Çünkü, aile konutu, kanunla korunan bir konuttur. Korumanın temel amacı da, kaybedilmesi halinde barınma yönünden diğer eşin ve çocukların güç duruma düşecek olmaları endişesidir. Bu sebeple, eşlerin konutları, aile ilişkilerinin değil, iş ilişkilerinin yoğunlaştırıldığı, bu anlamda yaşamlarının merkezi haline getirildiği yer olarak, MK.m.19'a göre yerleşim yeri sayılabilir. Fakat, ayrı yerleşim yerine sahip olmaları, bu konutları aynı zamanda aile konutu olarak kabul etmeye elverişli değildir⁵². Özellikle, eşlerden her birinin, aynı veya şahsi hakka dayanarak, bizzat yararlanma hakkı sahibi sıfatıyla bu konutlarda oturmaları söz konusu olduğunda, bu kanaatimiz pekişmektedir.

Aile konutu, eşler bu konutta birlikte yaşadıkları sürece eşlerin ortak yerleşim yeri de sayılır. Eğitim, tedavi, görevli olarak başka bir yerde bulunma gibi sebeplerle eşlerden biri geçici olarak aile konutundan ayrıldığında, aile konutu yine de eşlerin ortak yerleşim yeridir. Ancak, eşlerden biri ortak yaşama son verme amacıyla aile konutunu terk edip, sürekli kalma niyetiyle başka bir yere yerleştiğinde, artık aile konutu, eşlerin ortak yerleşim yeri olma niteliğini kaybeder. Kural olarak, evlilik birliğinin devamı boyunca, konutun aile konutu niteliği taşımasına paralel biçimde, eşlerin ortak yerleşim yeri de sayılması söz konusu olmaz. Özellikle, ortak yaşamın sona ermesine, fiili olarak eşlerin ayrı yerlerde yaşamalarına rağmen, konutta hak sahibi olmayan eşin, konutta barınma hakkını diğer eşin tasarruflarıyla yitirmesi tehlikesine karşı, konutun aile konutu niteliğini yitirmediğinin kabul edildiği hallerde de, artık ortak bir yerleşim yerinden söz edilemeyeceği kanaatindeyiz.

⁵² Karş.: Hausheer/Geiser/Kobel, s. 57, Nr. 07.41.

V. SONUÇ

4721 sayılı Türk Medeni Kanununda, evli kadının yerleşim yeri bakımından eşine bağımlı olması kuralı terk edilmiştir. Yeni Medeni Kanuna göre, evli kişiler, yerleşim yeri bakımından birbirine bağımlı tutulmamıştır. Evli kadın da, MK.m.19'a göre, isteğe bağlı olarak, bağımsız bir yerleşim yeri edinme özgürlüğüne sahiptir. Evli kadının, bağımsız yerleşim yeri edinebilmesi, eşinin rızasına bağlı olmadığı gibi, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerine ters düşmemesine, ayrı yaşama hakkı veren bir nedenin varlığına da bağlı değildir. Evlilik birliği, eşlere başta birliğin mutluluğunu sağlama ödevi olmak üzere, sadakat, dayanışma, çocuklara birlikte bakıp gözetme, birlikte yaşama gibi önemli ödevler yüklemektedir. Eşlerin birlikte yaşama yükümlülüğü ile, evli kadının bağımsız yerleşim yeri edinme özgürlüğü birbirine zıt düşüyor görünmesine rağmen, eşlerin, birlikte yaşama tarzını, birliğin mutluluğunu sağlama ödevi ile çatışmayacak biçimde düzenlemeleri halinde, bir sorun doğmamaktadır. Fakat, önemli ve haklı bir sebep olmadıkça, evli kadının ayrı yerleşim yeri edinmesi, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin ihlali anlamına geleceğinden, birlikte yaşamaktan kaçınan evli kadının -ya da erkeğin- olumsuz bazı sonuçlarla karşılaşması düşünülebilecektir.

Aile konutunun unsurları dikkate alındığında, bu yerin aynı zamanda eşlerin ortak yerleşim yeri olma özelliğini taşıdığı söylenebilir. Ancak aile konutunun eşlerin yerleşim yeri olması, bu niteliğin devamı boyunca söz konusu olmaz. Aile konutu niteliği, aile konutu üzerinde hak sahibi olmayan eşin korunması ihtiyacı mevcut olduğu sürece devam eder. Koruma ihtiyacının devam etmesi ile, yerleşim yeri olma özelliğinin korunması birbiriyle doğru orantılı değildir. Özellikle, hak sahibi olan eş aile konutunu terk ederek başka bir yerleşim yeri edindiğinde, konut aile konutu özelliğini korusa da, artık eşlerin ortak yerleşim yeri özelliğini yitirecektir.

B i b l i y o g r a f y a

- Akipek, Jale/Akıntürk, Turgut:** Türk Medeni Hukuku, Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, 1.Cilt, yenilenmiş dördüncü bası, Ankara 2002.
- Akıntürk, Turgut:** Türk Medeni Hukuku, Yeni Türk Medeni Kanununa Uyarlanmış Aile Hukuku, ikinci cilt, yenilenmiş 8.bası, İstanbul 2003.
- Ayan, Serkan,** Evlilik Birliğinin Korunması, Ankara 2004.
- Braem, Verena,** Das Familienrecht, Teilband II 1c, Die Wirkungen der Ehe im Allgemeinen, zweite Lieferung, Art 160-162, Zürich 1998.
- Braem, Verena/Hasenböhler, Franz:** Das Familienrecht, Teilband II 1c, Die Wirkungen der Ehe im Allgemeinen, Dritte Lieferung, Art 169-180, Zürich 1997.
- Braem, Verena/Hasenböhler, Franz:** Das Familienrecht, Teilband II 1c, Die Wirkungen der Ehe im Allgemeinen, Erste Lieferung, Art 163-168, Zürich 1993.
- Bucher, Eugen,** Die Wohnung der Familie im neuen Recht, in:Das neue Ehe-und Erbrecht des ZGB mit seiner Übergangsordnung, Herausgegeben von **Kaufmann/Huwiler**, Bern 1988.
- Frank, Richard,** Grundprobleme des neuen Ehe-und Erbrechts der Schweiz, Basel und Frankfurt am Main, 1987.
- Hasenböhler, Franz,** Zur neurechtlichen Regelung der gemeinschaftlichen Wohnung und der Sicherung gefahrderter Vermögensansprüche von Ehegatten, in: Eherecht in der praktischen Auswirkung, Fortbildungsseminar der juristischen Fakultät der Universität Basel und Basler Juristenvereins vom 19 October 1990, Zürich 1991, s.7-22.
- Hausheer, Heinz/Geiser, Thomas/Kobel, Erster;** Das Eherecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches, Bern 2000.
- Kılıçoğlu, Ahmet,** Medeni Kanunumuzun Aile-Miras-Eşya Hukukuna Getirdiği Yenilikler, Ankara 2003.
- Meier, Isaak,** Neues Eherecht und Schuldbetriebsrecht, Zürich 1987.
- Mirocha, Ladislau,** Gleichberechtigung der Geschlechter und personenrechtliche Wirkungen der Ehe, SJZ 1977, s.213-221.
- Naef-Hofmann, Marlies/Naef-Hofmann, Heinz,** Schweizerisches Ehe-und Erbrecht, Zürich 1998.

- Naef-Hofmann**, Marlies/**Naef-Hofmann**, Heinz, Partnerschaft als Leitbild der Ehe, Zürich 1980 (Partnerschaft).
- Oğuzman**, Kemal/**Seliçi**, Özer/**Oktay** Saibe, Kişiler Hukuku, Gerçek ve Tüzel Kişiler, Yeniden gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 7.baskı, İstanbul 2002.
- Öztan**, Bilge, Türk Medeni Kanunu, Genel Gerekçe- Madde Gerekçeleri, 2.bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2002.
- Öztan**, Bilge, Şahsın Hukuku, Hakiki Şahıslar, 6.bası Ankara 1994.
- Reusser**, Ruth, Wirkungen der Ehe im Allgemeinen II:Vertretung der Ehehichen Gemeinschaft/Eheliche Wohnung/Auskunftspflicht, in:Das neue Eherecht, Herausgegeben von **Prof. Dr. Yvo Hangartner**, St.Gallen 1987, s.35-75.
- Ruoss**, Thomas Reto, Der Einfluss des neuen Eherechts auf Mietverhaeltnisse an Wohnraeumen, Bemerkungen zu den neuen Art 169 ZGB und 271a OR, ZSR 107 (1988), 1.Halbband, s.75-101.
- Schwander**, Ivo, Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Schweizerischen Zivilgesetzbuch I, Art 1-359 ZGB, Herausgeber: **Honsell/Vogt/Geiser**, Basel und Frankfurt a.M. 1996.
- Şıpka**, Şükran, Türk Medeni Kanunu'nda Aile Konutu ile İlgili İşlemlerde Diğer Eşin Rızası, İstanbul, 2002.
- Zevkliler**, Aydın/**Acabey**, Beşir/**Gökyayla**, Emre, Medeni Hukuk, 6.bası Ankara 1999.